

Paradijsvogels en Kroonduiven

Indische-Nederlanders in voormalig Nieuw-Guinea

In de jaren 1945 tot halverwege de jaren zestig werden 250 duizend Indische-Nederlanders naar Nederland gerepatriëerd. Minder bekend is dat velen hun geluk zochten in voormalig Nieuw-Guinea. Toen op 27 december 1949 het bestuur over Nederlands-Indië werd overgedragen aan de Indonesische overheid was Nieuw-Guinea in de soevereiniteitsoverdracht niet meegenomen. Enkele duizenden Indische-Nederlanders besloten om dit laatste kroonjuweel als nieuw thuisland te beschouwen. Het eiland was echter nauwelijks ontgonnen en bezat amper voorzieningen. Men ging een onzekere toekomst tegemoet, maar kon, hoe dan ook, in vrijheid leven. In een wereld die hen bekend voorkwam en die betrekkelijk dicht bij hun geboortegrond lag. Zij konden niet bevroeden dat Nieuw-Guinea inzet zou worden in het almaar oplopende steekspel tussen de Nederlandse en de Indonesische overheid, gesteund door de Verenigde Naties en de VS. Nederland droeg Nieuw-Guinea op 1 oktober 1962 over aan de VN, waarna het uiteindelijk in Indonesische handen kwam. De circa 13.000 Indische-Nederlanders moesten voor de tweede keer 'hun land' verlaten. Het boek bevat persoonlijke vertellingen van betrokkenen die in combinatie met het beeldmateriaal (circa 200 foto's) een indringend beeld van deze groep geven.

Paradijsvogels en kroonduiven
Indische Nederlanders in voormalig Nieuw-Guinea
Door Tjaal Aeckerlin
KIT publishers: 160 pagina's (hardcover)
ISBN: 9789460220494
Prijs: € 24,50
Verschijnt half juli

Sanne (rechts) met moeder en zus Wenda, Hollandia circa 1954

Suram

Mijn zusje Wenda en ik waren gewend geraakt aan de telkens wisselende standplaatsen waar mijn pa, na een verlofperiode, als politiemann kwam te werken. We leerden in Nieuw-Guinea allereerst het eilandje Sorong-Doom tegenover Sorong Olie kennen. Hoewel de resident van West Nieuw-Guinea er zetelde, heerste er op de paar vierkante kilometer grond een bijna dorpsse sfeer.

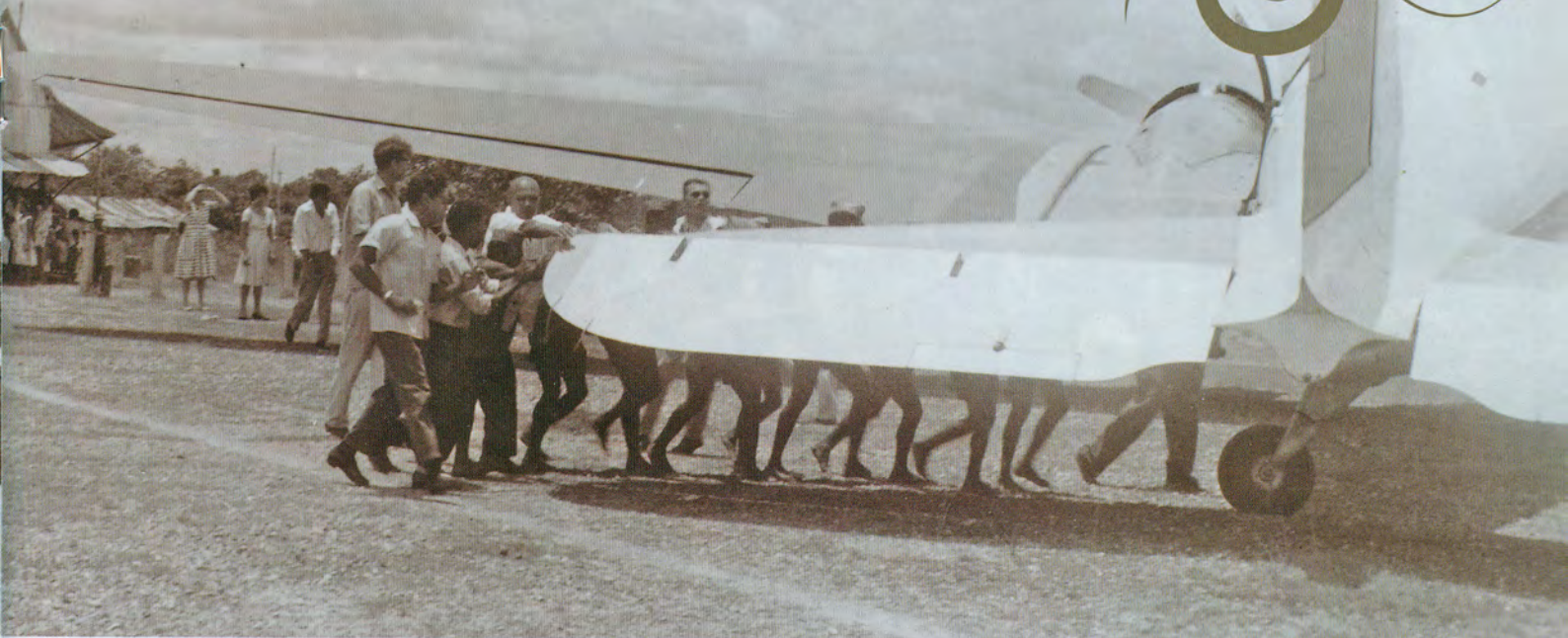
Onder het huis op palen speelden Wenda en ik 'kokentje'. Een Belgische kennis van mijn ouders schonk ons de miniatuurpannetjes en de minioven. Speelgoed waar we tot dan toe slechts van durfden dromen. Mijn ma

maakte eigenhandig kindermeeubilair en vrolijkte de tuin op met een zee aan bloemen om ons er thuis te laten voelen. Als klap op de vuurpijl kregen we twee katjes cadeau: Tjingkaroe en Hoempapa.

Ze bezat gouden handen. Voor de oorlog runde ze een drukbezocht naaiatelier in Bandoeng. Klanten, voor wie de kleding in de modehuizen onbetaalbaar was, toonden haar een foto uit een damesblad, waarna ze enkele dagen later hun droomjurk konden bewonderen. Met mijn ma in onze nabijheid, kon ons niets gebeuren. Zij bood bescherming en was de stabiele factor die mij en later mijn zusje door de roerige jaren loodste. We zetten het beiden op een krijsen toen er tijdens de politionele acties lichtspoorruitie over onze woning in Poerwokerto flitste en verderop insloeg. De aanblik van het silhouet van mijn moeder die in het donker naar een raam sloop, was genoeg om ons weer tot rust te brengen.

Kroonduif in positie gebracht, Tanah Merah circa 1960

Tempo Doeloe Paradijsvogels en Kroonduiven

De verstandhouding met mijn vader lag ingewikkelder. Ik leerde hem pas kennen na zijn kamptijd en vanwege zijn beroep – hij diende toen nog bij de mobiele brigade – moest hij soms weken op tournee. Hij verscheen en verdween en bleef, deels ook door zijn zwijgzaamheid, een mysterie. Bij veel van mijn vriendinnen speelde hetzelfde. Moeders waren de motor in het gezin. Vaders bleven vrijwel ongreepbaar. Pas aan het eind van zijn leven zette mijn vader zijn ‘weggedrukte jaren’ op papier. De opgekropte gevoelens kregen een plek.

Na de standplaatsen Hollandia en Merauke werd Tanah Merah, wat rode aarde betekent, het sluitstuk van onze Nieuw-Guinea tijd. Het was zowel een bestuurspost als een voormalige strafkolonie. Begin jaren dertig besloot het gouvernement in Nederlands-Indië om het verbanningsoord Boven-Digoel op te zetten om Indonesische nationalisten voor onbepaalde tijd uit de samenleving te verwijderen. Nu restte er een gevangenis

waar Indonesische infiltranten en Papoea-gevangenen verbleven. De laatste hadden zich onder andere schuldig gemaakt aan vormen van doodslag. Op hen werd niet het Nederlandse recht toegepast. Er golden voor de Papoea's andere strafmaten, afgestemd op hun beleving over goed en kwaad. Daarbij kwamen ze onder een mild regime te staan. Opsluiting zonder contact met het buitenleven, kon hen het leven kosten. Ze werden dan ook als strappans tewerkgesteld in het groenbeheer.

De architectuur van de uit steen opgetrokken gouvernementswoningen deed, met de hoge plafonds, de open voorgalerij en de rode dakpannen, denken aan het vooroorlogse Indië. Ons gezin kwam tegenover het Hoofd Plaatselijk Bestuur te wonen. Een zijkamer van de voormalige dokterswoning maakten we tot logeerverblijf. Maar onze gasten hielden het, in de voormalige behandelruimte, hoogstens een nacht uit. Niet te verklaren geluiden en angstbeelden hielden hen uit de slaap. Ze

zochten hun toevlucht in de pasanggrahan, het logementgebouw van het bestuur. Er circuleerden meer verhalen over raadselachtig gebeurtenissen. Van het meisje met de afdruk van enkele vingers op haar wang, nadat ze, aan de rand van een waterput gezeten, een flinke klap uit het niets kreeg. Tot honden die met de staart tussen de benen op de vlucht sloegen of van wie nekharen overeind kwamen, omdat ze iets waarnamen wat voor onze ogen verborgen bleef.

‘Suram’, droefgeestig en duister, zo betitelden nieuwkomers de sfeer in Tanah Merah. De reporter Van Sprang, die voor een Duitse krant de Sterrenbergexpeditie versloeg en Tanah Merah even aandeed, kwam tot een gelijklopende conclusie.

Andere kort op elkaar volgende verschijnselen die mijn zusje en ik meemaakten, waren weliswaar unieke ervaringen, maar we wisten ze te plaatsen. Aardschokken brachten ons meubilair van hun plaats. Een vuurbol ter grootte van een groot formaat strandbal

Tempo Doeloe

Paradijsvogels en Kroonduiven

Koninginnedag, Tanah Merah circa 1958

bewoog zich, na een fikse onweersbui, in de richting van het vliegveld. Om daar op te lossen. Het fenomeen waar we ons het meest over verbaasden, betrof een zonsverduistering. Door de matige communicatie was deze niet aangekondigd. De kippen gingen op stok, de natuur viel stil en gedurende enkele minuten vroegen we ons in het halfduister af wat er in hemelsnaam aan de hand was.

Na enige weken voelden we ons volkomen thuis in Tanah Merah. We kregen oog voor andere zaken. De naast de politiekazerne gelegen kegelbaan – de enige in heel Nieuw-Guinea – waar zich al jaren bestuurspersoneel vermaakte. Het houtwerk kreeg wekelijks een wasbeurt. De verscheidenheid aan vruchtbomen, geplant door de vroegere politieke gevangenen en nergens anders op Nieuw-Guinea te vinden. Zuurzak, assem, manggistan en djengkol. Ons vermaak

bestond uit het vieren van verjaardagen, Koninginnedag en de pianomuziek van de overkant.

Er sloeg een vonk over tussen mij en het Hoofd Plaatselijk Bestuur. We flaneerden in onze witte kleding, in de nachtelijke uren, over de airstrip. We zagen in de verte het licht van zaklantaarns bewegen, maar sloegen er geen acht op.

In het wachtboek hadden ondergeschikten van mijn pa een aantekening gemaakt. Hij was er niet blij mee, maar bezweek onder de diplomatieke druk van mijn moeder. Ons huwelijk zou in Nederland gaan plaatsvinden. Strappans brachten het toestel in de juiste positie, nadat het lek in de remleiding was gedicht met enkele rollen leukoplast uit het hospitaal.

Sanne Fanoy, Tanah Merah 1958